

Савіцька Є. А.

Державний університет «Житомирська політехніка»

Науковий керівник: Острогляд О. В.,

к.ю.н., доц., доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Державний університет «Житомирська політехніка»

м. Житомир

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Для розгляду та дослідження юридичної природи будь-якого правового інституту необхідно вести аналіз його історичного розвитку. У цьому контексті важливим є вивчення історії формування та еволюції умовного засудження як міжгалузевого правового інституту, що має важливе значення у системі здійснення та виконання кримінальних покарань.

У 1977 році до Кримінального кодексу 1960 року були внесені зміни, які впровадили можливість відкладеного виконання вироку, що в багатьох відношеннях було подібним до умовного засудження, але можна було застосовувати до осіб, які отримали свій перший вирок.[1]. З прийняттям чинного Кримінального Кодексу 2001 р. умовне засудження та відстрочка виконання вироку були трансформовані у звільнення від відбування покарання з випробуванням [2].

Звільнення від відбування покарання з випробуванням передбачає, що суд виносить вирок і визначає вид та розмір покарання для засудженого. Однак суд також може вирішити, що засуджений може бути виправлений без фактичного відбування покарання, якщо він виконає певні умови, встановлені судом, протягом випробувального періоду. Важливо зазначити, що ця можливість обмежена: вона застосовується до певних видів покарань, таких як виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, обмеження волі і позбавлення волі, а також обмежена тривалістю вироку, яка не може перевищувати п'ять років.

Суд може вирішити звільнити засудженого з випробуванням на основі своєї оцінки його здатності до самопокарання без фактичного відбування призначеного покарання.

Цей висновок ґрунтується на урахуванні серйозності злочину, вини особи та інших факторів у справі. Суд також бере до уваги інші обставини, які можуть впливати на рішення щодо звільнення від відбування покарання, включаючи обставини, які можуть полегшити або посилити покарання.

Як зазначено в ст. 77 Кримінального Кодексу України під час випробувального періоду, коли особа звільнена від відбування покарання з випробуванням, суд може накласти на неї різні обов'язки. Ці обов'язки визначаються залежно від різних факторів, таких як серйозність і характер кримінального правопорушення, вік засудженої особи, її стан здоров'я та професійний статус.

Резніченко Г. С. та Мурадян Г. Р. у своїй статті поділили період іспитового строку на дві групи:

1. періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган із питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання; на осіб, засуджених за кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки й заборони, що передбачені для осіб, які вчинили домашнє насильство;

2. попросити публічно або в іншій формі пробачення в потерпілого; не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом із питань пробації; працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного й працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано відповідну посаду (роботу); виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою; пройти курс лікування від розладів психіки й поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб; дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля [3].

Під час випробувального періоду, за ініціативою уповноваженого органу з пробації, суд може змінювати обов'язки, які були визначені вироком, якщо з'являються незалежні обставини, які перешкоджають засудженому їх виконати.

Після закінчення іспитового строку засуджених, який виконав покладені на нього обов'язки та не вчинив нового злочину, звільняється судом від призначеного йому покарання.

Якщо засуджений не виконує покладені на нього обов'язки або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, суд направляє засудженого для відбування призначеного покарання.

У разі вчинення засудженим протягом іспитового строку нового злочину суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими в статтях 71, 72 Кримінального кодексу України [2].

Традиційно звільнення від відбування призначеного судом покарання з випробуванням розглядається в доктрині кримінального права як форма реалізації кримінальної відповідальності [4, с. 235].

Якщо суд визнає, що крім випадків засудження за корупційне злочинне діяння, злочинну дію, пов'язану з корупцією, які були скоєні в умовах воєнного стану або бойової обстановки, порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспортних засобів особами, що керували ними в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, а також катування, яке передбачене частиною третьою статті 127 Кримінального кодексу, при вирішенні питання про накладення покарання, яке може включати виправні роботи, службове обмеження для військовослужбовців, обмеження волі або позбавлення волі строком не більше п'яти років, з урахуванням тяжкості злочину, особи винного та інших обставин справи, суд може прийняти рішення про відмову від відбування покарання з умовним випробуванням [2; 6, с. 179].

Суд може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо сторони угоди про примирення або про визнання вини погодилися на такий варіант. Угода містить умову, що засуджений повинен виконувати виправні роботи, службове обмеження для військовослужбовців, обмеження волі або позбавлення волі на строк не більше п'яти років, і також передбачає звільнення від фактичного відбування покарання з умовним випробуванням [2].

Звільнення від відбування покарання з випробуванням не є тим самим, що і покарання, навіть якщо воно має деякі спільні ознаки з кримінальним покаранням. Ця форма кримінальної відповідальності застосовується до особи за вчинене кримінальне правопорушення, але не обов'язково призводить до відбування кримінального покарання. З цього приводу вірною є думка професора В.О. Меркулової, що вже сам факт публічного засудження, визначення обсягу кримінальної репресії, виду й терміну покарання (незалежно від того, чи буде воно реально виконуватися) забезпечує певною мірою виконання цілей покарання [5, с. 115].

Отже, звільнення від відбування покарання з випробуванням є важливим правовим інститутом в кримінальному праві, який дозволяє судам засуджувати осіб за кримінальні правопорушення, але надає можливість їм виправитися та уникнути реального відбування покарання за умови дотримання встановлених обов'язків протягом іспитового строку. Цей інститут виник і розвивався внаслідок історичного контексту та законодавчих змін, які зумовили перехід від умовного засудження до звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Важливою особливістю цього інституту є можливість зміни обов'язків засудженого протягом іспитового строку та можливість суду призначити покарання у разі порушення умов випробування або вчинення нового злочину. Звільнення від відбування покарання з випробуванням дозволяє судам забезпечувати відповідність покарання індивідуальним обставинам кожного випадку.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс УРСР // Відомості Верховної Ради СРСР. 1977. № 14. Ст. 128.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page3>
3. Резніченко Г. С., Мурадян Г. Р. Правова природа звільнення від відбування покарання з випробуванням 2020. 154-158с-
<http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/4/28.pdf>
4. Павлова Т.О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням як примусовий захід кримінально-правового характеру. Правова держава. 2016. № 21. С. 234–239.
5. Меркулова В.О., Гритенко О.А., Резніченко Г.С. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають малолітніх дітей : монографія. Одеса : ОДУВС, 2015. 286 с.

6. Острогляд О.В. Основні положення кримінально-правової політики України та Кримінального права України (Загальна частина) [Текст] : навчальний посібник [в схемах та визначеннях, практичні завдання] 3-тє вид., переробл. та допов. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. 340 с.